

Cooperarea internațională privind protecția Mării Negre împotriva poluării

Lect. univ. drd. Simona L. Th. Mihăilescu-Pene

The Black Sea including its fragile and vulnerable ecosystem, aesthetic and recreational values, represents a precious inheritance to be protected, preserved and restored, the ultimate aim being to maintain its biodiversity for the future generations.

Key words: protection, pollution, Black Sea

Cuvinte cheie: protecție, poluare, Marea Neagră

1. Introducere. Europa este încercuită de două oceane și patru mări. De la Marea Neagră până la Oceanul Atlantic, apele constituie mediul de viață a diverselor ecosisteme și acoperă mai multe regiuni biogeografice. Coasta Europeană este de 100 000 km lungime, iar teritoriul marin al Comunității este mai mare decât teritoriul său continental. Cel puțin 16% din cetățenii europeni trăiesc în zone de coastă și pentru mulți dintre ei, marea este sursa vieții lor, în timp ce pentru alții, este doar un loc de relaxare și sport, o sursă de hrană și de inspirație.

Deteriorarea mediului marin a devenit evidentă în întreaga lume, iar apele europene nu fac excepție. Amenințările sunt deseori transfrontaliere și provin în esență din pescuit excesiv, tehnici distructive de pescuit, aruncarea în mare a deșeurilor și a poluanților veniți dinspre coastă, poluare sonoră provocată de nave, infrastructuri maritime de transport, activitate acustică submarină, dar și din specii invazive, impactul schimbărilor climatice, extracții petroliere sau urbanizare în zonele de coastă.

Protecția mediului marin a fost înscrisă printre preocupările cooperării internaționale printr-o serie de recomandări (55, 86 și 94) adoptate de către Conferința ONU de la Stockholm (iunie 1972). Două decenii mai târziu, Agenda 21, adoptată în cadrul Conferinței de la Rio, a formulat în capitolul 17 principii și mijloace tehnice de gestiune integrată a zonelor de coastă, principii de acțiune pentru protecția mediului marin, pentru utilizarea durabilă a resurselor biologice și pentru intensificarea cooperării regionale. În același timp s-a derulat un proces laborios de elaborare și cristalizare de norme, mijloace și metode juridice specifice prevenirii și combaterii poluării marine, ajungându-se astăzi la un sistem de texte internaționale deosebit de complex, structurat geografic (nivel mondial și regional) ori pe tipuri și forme de poluări.

Evoluția reglementărilor internaționale în domeniu arată parcurgerea a trei faze cu obiective relativ diferite, dar interdependente (A. Kiss). Astfel, un prim răspuns al Dreptului internațional la ofensiva poluării marine l-a constituit un cadru juridic specializat, cu caracter parțial și strict adaptat la specificitatea poluantului și la cauza evenimentului; după Conferința ONU de la Stockholm a apărut un cadru juridic global, menit să trateze fenomenul în ansamblul său și exprimat formal în Convenția asupra Dreptului Mării (1982), dar cu principalul neajuns de a nu lua în considerare particularitățile geografice și oceanografice ale zonelor determinate și, în sfârșit, un cadru juridic global, dar destinat unui ecosistem particular; această

ultimă abordare novatoare permite să se ia în calcul ansamblul poluărilor care afectează o zonă și să se adopte măsuri conjugate de prevenire și combatere.

2. Convenția privind protecția Mării Negre împotriva poluării.

Aproape o treime din zonele de uscat ale Europei au legături cu Marea Neagră. Este o zonă ce include părți majore din 17 țări, 13 orașe mari și circa 160 milioane de oameni. Desemnată astăzi ca o zonă special protejată, ea este cel mai mare bazin continental din lume, cu ape salmastre și fără marea, cu o lungime a țărmului de 4.358 km, un volum de 529.955 km³ și o suprafață de 412.490 km². Aici se varsă marile fluvii europene: Dunărea, Niprul și Donul, singura legătură cu oceanele lumii, via Marea Mediterană, fiind strâmtorile Bosfor, Dardanele și Gibraltar și cu Marea Azov în nord-est, prin strâmtoarea Kerch, în timp ce adâncimea Mării Negre depășește în unele locuri 2 km. Datorită acestor condiții de mediu, apele Mării Negre sunt „moarte“ sub adâncimea de 180 m, acesta devenind cel mai mare bazin anoxic din lume. Întregul ecosistem este într-un proces avansat de degradare. Introducerea accidentală de faună, distrugerea resurselor estetice ale litoralului, supraexploatarea resurselor sunt realități evidente.

Poluarea și pescuitul iresponsabil au dus la diminuarea resurselor biologice, a diversității speciilor și a cadrului natural al ecosistemului Mării Negre. Astfel, în ultimele decenii, s-a înregistrat o scădere drastică a numărului delfinilor și a speciilor și cantităților de pește, între cele două fenomene existând o relație cauzală. Astfel, pescuitul excesiv a afectat nu numai resursa de pește, dar prin aceasta și sărăcirea cantității de hrană pentru delfini, cu consecințele aferente. S-au adăugat cauze precum: capturarea accidentală în timpul activităților de pescuit legal sau ilegal (braconaj) cu utilizarea unor metode și instrumente abuzive (precum unelte fixe, cum ar fi setcile pentru calcan), poluarea apelor mării cu produse petroliere și ape reziduale (în condițiile în care nici un mare oraș riveran nu are stație de epurare adecvată), ceea ce a dus la îmbolnăvirea populațiilor de pește și de delfini, la perturbarea habitatului lor natural.

Asemenea fenomene și practici dăunătoare au făcut ca, dacă în anii '40 efectivele de delfini erau estimate la 1,5-2 milioane de exemplare, în anul 1965 numărul lor a ajuns la doar 300.000 de exemplare (cu 62.000 de capturi anual), în 1980 numărul s-a redus cu 50.000 de exemplare, iar în anul 2000 a ajuns la aproape 20.000 de exemplare, adică 10% din numărul delfinilor înregistrați în 1940. Se estimează că, în prezent, numărul delfinilor din Marea Neagră este de 500-1000 afalini, 400-600 de marsuini și 600-800 de delfini comuni.

În privința peștelui, dacă în 1965 douăzeci și cinci de specii erau exploatare comercial, în prezent sunt exploatare doar cinci, și acestea cu slabă productivitate și de clasă inferioară. În ultimii ani, creșterea la nivel mondial a prețului anumitor specii de pești, mai ales al calcanului, sau starea de sărăcie accentuată aferentă tranziției caracteristice majorității statelor riverane a accentuat condițiile socioeconomice defavorabile conservării resurselor naturale și a biodiversității Mării Negre.

Flora și fauna marină sunt afectate și de introducerea accidentală a unor specii străine, precum meduza nemiopsis, adusă prin apa de balast a vaselor din zona Atlanticului de Nord. Reperată în 1987, s-a înmulțit în ritm alarmant, jucând un rol important în dispariția hamsiilor, consumând hrana, larvele și icrele acestora.

Potrivit experților, 90% din volumul total al apelor Mării Negre sunt lipsite de oxigen, și marea majoritate a vieții marine este concentrată la suprafață, în restul de 10%. În mediul marin se deversează o enormă cantitate de poluanți de origine fluvială, mai ales din Dunăre, Nipru și Don. Starea sa ecologică în ansamblu și mai ales în partea sa nord-vestică, aflată sub influența nemijlocită a aportului de apă dulce al fluviilor, este extrem de gravă și amenințată de un posibil colaps pe termen scurt.

Toate modificările care au alterat profund starea de echilibru a ecosistemului marin s-au datorat ridicării stratului de H₂S, accentuării hipoxiei, pătrunderii unei cantități uriașe de poluanți minerali și organici.

Intensificarea cooperării subregionale și apariția unor noi probleme au reclamat adoptarea unui regim special de ocrotire împotriva degradării mediului marin.

În acest context, la 21 aprilie 1992, la București a fost semnată de către reprezentanții statelor riverane (Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, Turcia și Ucraina) Convenția privind protecția Mării Negre împotriva poluării, însoțită de trei protocoale adiționale¹. Este vorba despre un ansamblu convențional în care regimul juridic general este stabilit de convenție, iar regimurile speciale de protecție a mediului marin împotriva unor forme particulare de poluare – din surse de pe uscat, cu petrol și alte substanțe nocive în situații de urgență și poluarea prin descărcare – sunt prevăzute de protocoalele adiționale.

În spiritul reglementărilor internaționale generale în materie, Convenția referitoare la protecția Mării Negre a recunoscut în preambul că „resursele naturale și de agrement ale acesteia pot fi păstrate în primul rând prin eforturile comune ale țărilor riverane” și, în consecință, sunt luate în considerare „caracteristicile hidrologice și ecologice speciale ale Mării Negre și sensibilitatea deosebită a faunei și florei acesteia la schimbările de temperatură și de compoziție ale apei mării”. Găsim aici o definiție general acceptată a mării regionale ca o zonă specifică a oceanului, caracterizată printr-o anumită unitate geografică, oceanografică, halieutică, umană chiar.

---

¹Ratificată de România prin Legea nr. 98 din 16 septembrie 1992, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 242, din 29 septembrie 1992, a intrat în vigoare la 15 ianuarie 1994. Convenția este însoțită de: Protocolul privind protecția mediului marin al Mării Negre împotriva poluării din surse de pe uscat, Protocolul privind cooperarea în combaterea poluării cu petrol și alte substanțe nocive a mediului marin al Mării Negre împotriva poluării prin descărcare. Asupra semnificațiilor documentului, a se vedea și Mircea Duțu, **Convenția privind protecția Mării Negre împotriva poluării**, în revista *Studii de drept românesc*, nr. 1/1994, p. 31-37; Mircea Duțu, **Le regime juridique de la conservation des ressources biologiques et de la biodiversité de la Mer Noire**, în *Revista română de drept al mediului*, nr. 1/2003, p. 119-129. Pentru starea mediului marin a se vedea: Commission on the Protection of the Black Sea Against Pollutin, **State of the Environment of the Balck Sea**, Report, Istanbul, 2002.

În ciuda impreciziei semnificațiilor juridice ale noțiunilor în materie, Marea Neagră poate fi caracterizată ca o mare regională, semideschisă (de tip mediteranean), cu un mediu marin deosebit de vulnerabil.

3. Zona de aplicare a convenției. Câmpul geografic de aplicare a convenției cuprinde marea teritorială și zona economică exclusivă din Marea Neagră a fiecărei părți contractante. Întocmai ca și celelalte convenții referitoare la mări regionale (cu excepția celei de la Djeddah), și cea de față exclude orice aplicare a prevederilor sale la apele interioare ale statelor semnatare, permițând, în schimb, protocoalelor adiționale să prevadă altfel, în funcție de obiectivele fiecăruia. Astfel, Protocolul privind protecția mediului marin al Mării Negre împotriva poluării din surse de pe uscat se aplică și la apele interioare față de liniile de bază de la care se măsoară lățimea mării teritoriale și în cazul cursurilor de apă dulce, până la limita apei dulci (art. 3, care preia prevederile pertinente ale protocoalelor III și IV ale Convenției de la Barcelona).

În termeni geografici, convenția se va aplica la Marea Neagră propriu-zisă, având ca limită de sud linia care unește capul Kelagra și capul Dalyan.

4. Câmpul de aplicare a convenției. În vederea precizării semnificațiilor și circumscrierii cât mai exacte a câmpului de aplicare, convenția stabilește înțelesurile acordate unor noțiuni ca: poluarea mediului marin, nave, descărcare și substanță nocivă.

a) *Definiția poluării mediului marin.* În definiția acestui concept, convenția preia dispozițiile art. 1, alin. 4 al Convenției ONU privind dreptul mării, din 10 decembrie 1982, prevăzând că „poluarea mediului marin înseamnă introducerea de către om, direct sau indirect, de substanțe sau energie în mediul marin, inclusiv estuare, care au sau pot avea ca rezultate asemenea efecte dăunătoare cum sunt vătămarea resurselor vii și a vieții marine, pericole pentru sănătatea omului, obstacole pentru activitățile pe mare, inclusiv pescuitul și alte folosințe legitime ale mării, degradarea calității de folosință a apei mării și deteriorarea condițiilor de agrement“ (art. II.1). Din păcate, documentul nu a reflectat întreaga viziune a Convenției dreptului mării în această privință, rezumându-se la termenii art. 1, alin.4. Într-adevăr, aceasta a lărgit prin art. 196 semnificațiile termenului de poluare ca acoperind și poluarea mediului marin rezultând din „utilizarea tehnicilor“, fără a preciza despre ce tehnici este vorba, precum și „introducerea intenționată ori accidentală într-o zonă a mediului marin de specii străine ori noi, care ar putea provoca schimbări considerabile și vătămătoare“.

b) *Nave, descărcare, substanță nocivă.* Pentru scopurile convenției, nave înseamnă navele de deplasare pe mare de orice tip. Acest termen include navele cu elice, vehiculele cu pernă de aer, submarinele, mijloacele plutitoare, indiferent dacă sunt sau nu autopropulsate, platformele și orice alte construcții amplasate pe apă. Aeronavele reprezintă orice mijloace de deplasare în aer de orice tip (art. II. 2, a și b). În circumscrierea câmpului de aplicare, în temeiul imunității suverane, convenția a stabilit că nu se aplică nici unei nave de război, nave auxiliare, altor vase sau aeronave aflate în proprietatea sau care sunt exploatate de către un stat și folosite, la acea dată, numai în serviciul necomercial al guvernului (art. IV). Cu

toate acestea, fiecare parte contractantă este ținută să adopte măsuri adecvate care să nu stânjenească operațiunile unor asemenea nave sau aeronave aflate în proprietatea sa ori exploatate de ea, ca acestea să acționeze într-o manieră conformă dispozițiilor convenției.

c) *Descărcarea* este definită atât în sens pozitiv, ca orice deversare deliberată de deșuri sau alte materiale de pe nave sau aeronave, orice sabordaj deliberat de nave sau aeronave, cât și negativ, neincluzând: 1) deversarea de deșuri sau alte materiale care rezultă în mod direct sau indirect din exploatarea normală a navelor sau aeronavelor și a echipamentului lor, altele decât deșeurile sau alte materiale transportate de sau de la nave sau aeronave, care sunt exploatate în scopul deversării unor asemenea materiale sau derivate din tratarea unor asemenea deșuri sau altor materiale pe nave sau aeronave; 2) orice depunere de materiale pentru un alt scop decât simpla deversare a acestora, cu condiția ca o asemenea depunere să nu fie contrară scopurilor acestei convenții.

d) *Substanța nocivă* înseamnă, în înțelesul convenției, orice substanță periculoasă, otrăvitoare sau un alt tip de substanță care, introdusă în mediul marin, din cauza toxicității ei și/sau persistentă și/sau caracteristicilor bioacumulative, ar cauza poluare sau ar afecta negativ procesele biologice.

5. Principii generale. Convenția reafirmă ca principii generale în raporturile dintre statele-părți: deplina egalitate în drepturi și îndatoriri, respectarea suveranității naționale, independența, neamestecul în treburile interne, avantajul reciproc și alte principii și norme corespunzătoare ale Dreptului internațional. O dezvoltare specială o cunosc dreptul și obligația semnatarilor de a coopera în vederea prevenirii, reducerii și controlului poluării, pentru a proteja și a conserva mediul marin al Mării Negre.

5.1. Obligația generală de cooperare. Ca în toate convențiile privind protecția mărilor regionale, și cea referitoare la Marea Neagră, după ce afirmă în preambul, disponibilitatea de a coopera pentru conservarea mediului marin și protejarea resurselor vii ale acestuia împotriva poluării, relevă necesitatea colaborării științifice, tehnice și tehnologice în acest sens. De asemenea, „pe baza abordării regionale concertate“, este prevăzută și colaborarea cu organizații internaționale interesate.

În spiritul „comunității de interese“ și „patrimoniului regional“, precum și al adevărului că „poluarea rezultă și din surse de pe uscat din alte țări ale Europei“, convenția este deschisă aderării oricărui stat neriveran la Marea Neagră „interesat de realizarea scopurilor prezentei convenții și care să contribuie în mod substanțial la protecția și conservarea mediului marin al Mării Negre“.

Obligația generală de cooperare se manifestă sub forma informării, consultării, concertării și negocierii. O reglementare specifică și detaliată vizează cooperarea științifică și tehnică și supravegherea stării mediului marin.

Fiecare parte contractantă va asigura aplicarea convenției în acele zone ale Mării Negre unde ea își exercită suveranitatea, precum și drepturile suverane și jurisdicția, fără a aduce atingere drepturilor și obligațiilor părților contractante care rezultă din normele dreptului internațional.

Pentru atingerea scopurilor convenției, fiecare parte contractantă va ține seama de efectul negativ al poluării înăuntrul apelor sale interioare asupra mediului marin al Mării Negre.

Părțile contractante vor lua, individual sau în comun, toate măsurile necesare în concordanță cu dreptul internațional și în conformitate cu prevederile acestei convenții, pentru a preveni, reduce și controla poluarea, pentru a proteja și conserva mediul marin al Mării Negre. Conform convenției, părțile contractante vor coopera în elaborarea de protocoale adiționale și anexe. Atunci când părțile contractante vor încheia acorduri bilaterale și multilaterale pentru protecția și păstrarea mediului marin al Mării Negre, se vor strădui să asigure că asemenea acorduri sunt conforme cu această convenție.

Părțile contractante vor coopera, în cadrul organizațiilor internaționale, care sunt considerate de către ele a fi competente în promovarea elaborării de măsuri care să contribuie la protecția și păstrarea mediului marin al Mării Negre.

5. 2. Cooperarea instituțională. Spre deosebire de situația mării majorității a ansamblurilor convenționale ale celorlalte mări regionale², Convenția privind Marea Neagră a instituit o nouă structură instituțională de cooperare permanentă, Comisia pentru Protecția Mediului Marin al Mării Negre, cu sediul la Istanbul. Comisia este formată din reprezentanți ai statelor-părți (care se bucură de privilegii și imunități diplomatice, în conformitate cu dreptul internațional și în condițiile stabilite prin Acordul din 28 aprilie 2000 privind privilegiile și imunitățile acordate Comisiei pentru protecția mediului marin al Mării Negre, ratificat de România prin Legea nr. 746/2001), iar președinția sa va fi asumată prin rotație de către fiecare parte contractantă, în ordinea alfabetică a limbii engleze. Organismul se va întruni cel puțin o dată pe an, președintele putând convoca reuniuni extraordinare, la cererea oricărei părți contractante.

În exercitarea funcțiilor sale, comisia (are capacitatea juridică necesară) emite hotărâri și recomandări, adoptate cu unanimitate de membrii săi.

În privința competenței sale, organismul adoptă regulile de procedură pentru exercitarea funcțiilor sale, decide asupra organizării activităților și stabilește organele subsidiare conform prevederilor convenției.

Referitor la funcțiile comisiei, acestea constau în general în elaborarea de recomandări vizând măsurile necesare pentru realizarea scopurilor convenției, amendamentele necesare la aceasta și la protocoalele adiționale, măsuri suplimentare pentru protecția mediului marin, elaborarea de criterii referitoare la prevenirea, reducerea și controlul poluării, cooperarea cu organizațiile internaționale competente, în special în vederea dezvoltării unor programe adecvate ori obținerii de asistență în îndeplinirea obiectivelor generale.

Ca și în cazul altor convenții, pe baza recomandării comisiei sau la cerere, conferințe diplomatice ale părților contractante se pot reuni în scopul adoptării de

---

²Șase convenții regionale au optat pentru „aranjamente instituționale“, două au instituit o organizație regională, iar altele au prevăzut mecanisme suplimentare de cooperare. Organele politice de decizie sunt întotdeauna reuniunile părților contractante; acestea pot fi ordinare (din doi în doi ani) sau extraordinare (convocate la cererea organizației sau a unora dintre părți).

amendamente la convenție și/sau la protocoale. Comisia este asistată în activitatea ei de un secretariat permanent, compus dintr-un director executiv și funcționari (desemnați dintre cetățenii tuturor statelor riverane Mării Negre).

Prin acordul semnat la Istanbul la 28 aprilie 2000 (ratificat de România prin Legea nr. 746/2001) s-au stabilit privilegiile și imunitățile acordate Comisiei pentru Protecția Mediului Marin al Mării Negre în raport cu responsabilitățile conferite și cerința realizării eficiente a scopurilor și funcțiilor sale. Astfel, comisiei i se conferă personalitate juridică și capacitatea aferentă de a contracta, de a achiziționa și de a dispune de bunuri mobile și imobile și de a sta în justiție. Privilegiile și imunitățile se referă la: imunitatea în fața autorităților legale, inviolabilitatea sediului și a arhivelor, scutirea de taxe vamale și de accize, imunitățile reprezentanților părților contractante, președintelui comisiei și oficialilor secretariatului ș.a.

6. Protecția contra poluării. Ca de obicei, părțile contractante își asumă angajamentul general de a lua, individual sau în comun, toate măsurile necesare în concordanță cu dreptul internațional și în conformitate cu prevederile acestei convenții, pentru „a preveni, a reduce și a controla poluarea“ (art. V.2).

În acest sens, în spiritul unei metode sectoriale de abordare sunt prezentate măsurile necesare în vederea combaterii unor forme ori surse speciale de poluare. Astfel, convenția consacră (art. VI) angajamentul fiecărei părți contractante de a preveni poluarea mediului marin al Mării Negre prin orice sursă cu substanțe periculoase și materiale (stabilite într-o anexă, respectiv la categorii, printre care: compuși organostanici, mercur, cadmiu, plumb și compușii acestora etc.).

Față de *o altă formă de poluare, cea de pe nave*, părțile contractante se obligă să adopte, individual sau în comun, toate măsurile adecvate pentru prevenirea, reducerea și controlul acesteia, în conformitate cu regulile și standardele internaționale adoptate (art. VIII).

Cooperarea în materie de combatere a *poluării în situații de urgență* (stabilită, la nivel de principiu, în art. IX al convenției) este guvernată de Protocolul (adițional) privind cooperarea în combaterea poluării cu petrol și alte substanțe nocive a mediului marin al Mării Negre în situații de urgență.

Convenția cuprinde și dispoziții referitoare la *poluarea prin descărcare*, care face, de asemenea, obiectul unui protocol adițional, stabilind, pe lângă obligația de a adopta toate măsurile adecvate și de a coopera în prevenirea, reducerea și controlul acestui gen de poluare, și pe aceea ca fiecare stat contractant să nu permită, în zonele aflate sub jurisdicția sa, descărcarea de materiale de către persoane fizice sau juridice ale statelor care nu sunt riverane Mării Negre.

Și în cazul Mării Negre, *poluarea de origine telurică* produce consecințe dintre cele mai negative pentru mediul marin. În acest sens este stipulată obligația semnatarilor de a preveni, a reduce și a controla poluarea mediului marin din surse de pe uscat (art. VII), conform condițiilor stabilite detaliat în primul protocol adițional al convenției (care utilizează în legătură cu descărcările în mare metoda listelor, lista I cuprinzând substanțe și materiale periculoase, iar lista II substanțe și materiale nocive).

În același context, în ce privește poluarea rezultată din activitățile referitoare la platoul continental este prevăzut angajamentul părților contractante de a adopta legi și regulamente, precum și măsuri de a preveni, a reduce și a controla poluarea mediului marin al Mării Negre, cauzată sau legată de activități care au loc pe platoul său continental, inclusiv explorarea și exploatarea resurselor naturale ale platoului continental.

Poluarea de origine atmosferică este și ea expres prevăzută de convenție și tratată ca o formă specifică. Astfel, art. XII al documentului prevede obligația părților contractante de a adopta legi și regulamente, precum și măsuri individuale sau convenite pentru a preveni, a reduce sau a controla poluarea mediului marin al Mării Negre din sau prin atmosferă, aplicabile spațiului aerian de deasupra teritoriului lor și navelor sub pavilionul lor sau navelor și aeronavelor înregistrate pe teritoriul lor.

O formă particulară de poluare, la care nu fac referire celelalte convenții privind protecția mărilor regionale împotriva poluării, este cea prin *deșeuri periculoase aflate în traficul transfrontalier*. Măsurile care trebuie adoptate și cooperarea statelor riverane își propun să prevină poluarea mediului marin provocată de deșeuri periculoase aflate în traficul peste frontieră și să combată traficul ilegal al acestora (fiind prevăzute elaborarea și adoptarea unui protocol adițional în materie).

În strânsă legătură cu aceste probleme, convenția o tratează și pe cea referitoare la *protecția resurselor marine vii*. Astfel, potrivit art. XIII, atunci când iau măsuri pentru prevenirea, reducerea și controlul poluării mediului marin, părțile contractante trebuie să acorde o atenție deosebită evitării producerii de daune vieții marine și resurselor vii, în special prin schimbarea locului lor de viețuire și crearea de piedici în calea pescuitului și altor folosințe legitime ale Mării Negre.

7. Cooperarea științifică. Părțile contractante vor coopera în desfășurarea cercetării științifice îndreptate în direcția protecției și păstrării mediului marin al Mării Negre și vor întreprinde, după caz, programe comune de cercetări științifice și schimburi de date și informații științifice corespunzătoare. Cooperarea va avea în vedere și efectuarea de studii în scopul elaborării de mijloace pentru evaluarea naturii și întinderii poluării și a efectelor sale asupra sistemului ecologic în coloana de apă și în sedimente, în vederea detectării zonelor poluate, al examinării și evaluării riscurilor și al găsirii remediilor și vor dezvolta metode alternative de tratament, distrugere, eliminare sau folosire a substanțelor toxice.

Prin intermediul comisiei, părțile vor stabili criterii științifice adecvate pentru formularea și elaborarea de reguli, standarde, practici și proceduri adecvate pentru prevenirea, reducerea și controlul poluării mediului marin al Mării Negre.

Părțile contractante vor stabili, inter alia, prin intermediul comisiei și, când este necesar, în cooperare cu organizații internaționale pe care le consideră competente, programe complementare sau comune de supraveghere, acoperind toate sursele de poluare, și un sistem de supraveghere a poluării pentru Marea Neagră, incluzând, atunci când este necesar, programe la nivel bilateral sau multilateral pentru observare, măsurare, evaluare și analiză a riscurilor sau efectelor de poluare a mediului marin al Mării Negre.

Dacă părțile contractante vor avea motive temeinice pentru a considera că activitățile aflate sub jurisdicția sau controlul lor, pot cauza o poluare substanțială sau modificări semnificative și dăunătoare ale mediului marin al Mării Negre, ele vor trebui să evalueze, înainte de începerea unor asemenea activități, efectele potențiale ale acestor activități, pe baza tuturor informațiilor corespunzătoare și a datelor supravegherii, și vor transmite comisiei rezultatele evaluărilor respective. Cooperarea va avea în vedere și dezvoltarea, achiziționarea și introducerea de tehnologii nepoluante, inter alia, prin adoptarea măsurilor destinate să faciliteze schimburile de astfel de tehnologii.

8. Responsabilitatea și răspunderea materială. Alături de măsurile de prevenire și în completarea acestora, convenția prevede și măsuri referitoare la responsabilitatea și răspunderea materială, „în scopul de a asigura cel mai ridicat grad de dezvoltare și de protecție a Mării Negre împotriva poluării“.

În acest scop, este consacrată mai întâi responsabilitatea părților contractante pentru îndeplinirea obligațiilor lor internaționale privind protecția și păstrarea mediului marin al Mării Negre. Pentru concretizarea acesteia, fiecare stat semnatar va adopta reguli și reglementări privind răspunderea materială pentru daune provocate de persoane fizice sau juridice mediului marin al Mării Negre în zonele în care el își exercită suveranitatea, drepturile suverane sau jurisdicția lor. În acest context, se acordă o atenție deosebită sistemelor de asigurare a unei compensații prompte și adecvate sau a altei reparații, pentru pagube cauzate prin poluarea mediului marin. Totodată, este prevăzut angajamentul de cooperare în vederea dezvoltării și armonizării legilor, reglementărilor și procedurilor referitoare la răspunderea materială, la evaluarea daunelor și la compensația pentru pagubele cauzate prin poluare.

9. Comisia Mării Negre. Pentru realizarea scopurilor convenției, părțile contractante au stabilit o comisie pentru protecția mediului marin al Mării Negre. Fiecare parte contractantă este reprezentată în comisie printr-un reprezentant care va putea fi însoțit de reprezentanți supleanți, consilieri și experți. Președinția comisiei va fi asumată de fiecare parte contractantă, pe rând, în ordinea alfabetică a limbii engleze.

Comisia se întrunește cel puțin o dată pe an. Președintele comisiei poate convoca reuniuni extraordinare, la cererea oricărei părți contractante. Hotărârile și recomandările comisiei se adoptă, în unanimitate, de către statele riverane la Marea Neagră. Comisia este asistată în activitatea sa de un secretariat permanent. Secretariatul este format din cetățeni ai tuturor statelor riverane Mării Negre. Comisia și secretariatul își au sediul la Istanbul.

Printre funcțiile Comisiei se numără următoarele:

- promovează aplicarea convenției și informează părților contractante despre activitatea Comisiei.
- face recomandări cu privire la măsurile necesare pentru realizarea scopurilor acestei convenții.

- examinează problemele legate de aplicarea prezentei convenții și va recomanda acele amendamente la convenție și la protocoale, care ar putea fi necesare, inclusiv amendamente la anexele prezentei convenții și protocoalelor.
- elaborează criterii referitoare la prevenirea, reducerea și controlul poluării mediului marin al Mării Negre și la eliminarea efectelor poluării, precum și recomandări privind măsurile necesare acestui scop.
- promovează adoptarea de către părțile contractante a unor măsuri suplimentare pentru protecția mediului marin al Mării Negre.
- cooperează cu organizațiile internaționale competente, în special în vederea dezvoltării unor programe adecvate sau obținerii de asistență în realizarea obiectivelor acestei convenții.
- examinează orice problemă ridicată de o parte contractantă.
- îndeplinește orice funcții rezultând din alte prevederi ale prezentei convenții sau care sunt unanim încredințate comisiei de către părțile contractante.

10. Soluționarea diferendelor. Convenția nu instituie organe speciale de jurisdicție pentru soluționarea diferendelor, în ce privește întreruperea și aplicarea dispozițiilor sale. Ea se limitează la a preciza că se va căuta o soluționare pe calea negocierilor sau a oricărui alt mijloc pașnic, la alegerea părților contractante (art. XXV).

11. Alte măsuri de protecție a Mării Negre. În realizarea și chiar completarea semnificațiilor convenției din 1992, statele riverane au semnat și aplică și alte documente menite să promoveze cooperarea multilaterală în materie. Astfel, *Declarațiile ministeriale referitoare la protecția Mării Negre* (de la Odesa la 7 aprilie 1993, Sofia (2002) și București (23 februarie 2007) constituie texte preponderent politice, având scopuri pragmatice de protecție a mediului marin pe termen scurt și lung în privința controlului poluării, reabilitării resurselor naturale și gospodăririi raționale a deșeurilor.

Marele lor merit constă însă în aceea că au impus părților ca, în interpretarea și aplicarea Convenției, să ia măsuri potrivite pentru implementarea Agendei XXI, capitolul VII „Principii și obiective“, și a altor documente internaționale în materie adoptate periodic. Reuniunea de la București a stabilit punți de colaborare între Comisia Mării Negre și Comisia pentru protecția Dunării împotriva poluării având în vedere unitatea naturală dintre fluviu și mare.

Alături de asemenea documente s-au elaborat și se implementează o serie de programe în diferite domenii de activitate.

Programul internațional de cercetări în Marea Neagră (CoMSBlack), inițiat la Varna în 1991 (la care participă Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, SUA, Turcia și Ucraina), are ca obiective principale: identificarea și crearea unui sistem de gestionare a bazelor de date pentru zona Deltei Dunării, ca și platoul continental al Mării Negre, crearea unui sistem de informare geografic (GIS) pentru cele două zone menționate, precum și aprofundarea cercetărilor marine.

Programul de gestionare ambientală și protecție a Mării Negre al Facilității Globale pentru Mediu (GEF) a fost inaugurat la Constanța în 1992 și vizează Marea Neagră, Marea Azov, zonele costiere ale țărilor riverane și bazinele de drenaj ale fluviilor tributare, exceptând Dunărea (pentru care există un program

GEF separat). Programul urmărește crearea unui cadru operațional complex pentru cooperarea regională pe termen lung în vederea limitării procesului continuu de degradare a mediului și resurselor marine, utilizării durabile a acestora. Programul privind interacțiunea dintre fluviul Dunărea și partea nord-vestică a Mării Negre (EROS-2000), propus în 1994 la Paris, cu contribuția Uniunii Europene, are ca obiectiv desfășurarea de cercetări asupra calității mediului din regiune, la care participă specialiști din țările riverane, din Franța, Belgia, Germania și Marea Britanie. Este o continuare a programelor EROS-2000 pentru Marea Mediterană Occidentală.

Alte programe specializate sunt: Programul de monitoring, analize de laborator și gestionare a informațiilor în țările riverane Mării Negre, Programul regional multiinstituțional de cooperare, Programul regional „Marea Neagră” pentru cercetări marine și servicii etc.

În sfârșit, măsuri de protecție a mediului marin împotriva poluării mai sunt prevăzute și în alte documente internaționale, precum Acordul din 2 aprilie 2001 privind constituirea grupului de cooperare navală în Marea Neagră (art.2 lit. f) sau în tratatele bilaterale încheiate de statele riverane în domeniul protecției mediului (ca, de exemplu, Acordul din 10 septembrie 2001 între Guvernul României și Guvernul Republicii Turcia privind cooperarea în domeniul protecției mediului care stabilește printre principalele sectoare ale cooperării în domeniu și prevenirea poluării Mării Negre (art. 2 lit. f).

12. Planul Strategic de Acțiune pentru Reabilitarea și Protecția Mării Negre împotriva poluării. În luna octombrie 1996, în cadrul Comisiei pentru Protecția Mării Negre Împotriva Poluării, s-a convenit implementarea Planului Strategic de Acțiune pentru Reabilitarea și Protecția Mării Negre Împotriva Poluării. Planul strategic de acțiune pentru conservarea și protecția Mării Negre (Istanbul, 31 octombrie 1996, dată sărbătorită de atunci drept „Ziua Internațională a Mării Negre”, amendat prin Declarația ministerială adoptată la Sofia, la 26 iunie 2002) a fost semnat de reprezentanții statelor riverane (Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, Turcia și Ucraina) „în spiritul Declarației de la Rio”, documentul cuprinde un set de principii, politici și acțiuni menite să ducă la amplificarea cooperării regionale în direcția sporirii sănătății mediului, pentru populația riverană, și conservării ecosistemului Mării Negre. Astfel, ca principii sunt reluate cele consacrate de Conferința de la Rio de Janeiro (1992), adaptându-le la problemele specifice ale regiunii, respectiv: promovarea conceptului de „dezvoltare durabilă”, principiul precauției în luarea deciziilor, principiul acțiunii preventive, principiul stimulării folosirii de tehnologii „curate”, principiul folosirii de instrumente economice adecvate pentru susținerea depoluării durabile, introducerea considerentelor de mediu în toate strategiile și planurile zonale, promovarea unei strânse legături între statele riverane, principiul implicării deținătorilor de interese în zonă prin protejarea drepturilor de proprietate, transparența și participarea publicului.

Activitățile cuprinse în Plan sunt structurate pe trei categorii mari: reducerea poluării, managementul resurselor vii, dezvoltare durabilă. Mediul Mării Negre, incluzând ecosistemul său fragil și vulnerabil, valorile estetice și

recreaționale, precum și bunăstarea populației costiere, prezintă primele semne de recuperare. Iată câteva dintre concluziile studiilor efectuate de specialiști în decursul anilor, *care rămân actuale și în prezent*:

- Poluarea din sursele de pe uscat, deși este încă intensă, indică o tendință de atenuare, atât pentru sectorul industrial, cât și pentru cel municipal;
- S-au raportat unele îmbunătățiri privind sursele de poluare prioritare;
- S-au raportat un număr redus și o intensitate scăzută privind fenomenele de înflorire algală în toate statele riverane Mării Negre;
- Unele specii care erau considerate complet dispărute au fost găsite într-un proces de refacere;
- Stocurile peștilor mici pelagici se refac încet;
- Efectele adverse ale meduzelor *Mnemiopsis leidzi* sunt atenuate prin invazia altor specii exotice, *Beroe ovata*, care se hrănesc cu *Mnemiopsis* și pot deveni un factor limitator pentru dezvoltarea acesteia.
- S-a raportat de către statele riverane Mării Negre expansiunea zonelor protejate, inclusiv crearea de noi zone marine protejate;
- Creșterile PIB au fost raportate de majoritatea țărilor riverane Mării Negre.

Ecosistemul Mării Negre continuă să fie amenințat de diferiți poluanți, în special nutrienți. Nutrienții sunt deversați în Marea Neagră, din surse de uscat, în special prin intermediul râurilor. Dunărea contribuie cu mai mult de jumătate din cantitatea de nutrienți deversați în Marea Neagră. Eutrofizarea este un fenomen care se produce pe zone întinse ale Mării Negre și trebuie să fie un subiect de preocupare pentru întreg bazinul Mării Negre.

Descărcarea de ape uzate reziduale insuficient epurate are ca rezultat prezența contaminanților microbiologici, care reprezintă o amenințare pentru sănătatea publică și în unele cazuri pun o barieră în calea dezvoltării durabile a turismului și acvaculturii.

Pe lângă aceasta, aportul de substanțe periculoase, mai ales de petrol, continuă să fie o amenințare pentru ecosistemul Mării Negre. Petrolul pătrunde în mediul înconjurător prin deversările accidentale sau intenționate de pe nave, precum și din sursele de pe uscat. Aproape jumătate din aportul de petrol rezultat din activitățile de pe uscat ajung în Marea Neagră prin Dunăre.

De asemenea, introducerea unor specii exotice în trecut prin deballastarea navelor a adus prejudicii serioase ecosistemului Mării Negre și constituie o amenințare pentru Marea Neagră și pentru mările adiacente: Mediterana și Caspică.

Gestionarea inadecvată a resurselor și în special politicile necorespunzătoare în domeniul pescăriilor și gestionării zonei costiere continuă să fie o barieră în calea dezvoltării durabile a regiunii Mării Negre. Cele mai multe din stocurile de pești din Marea Neagră, deja afectate de poluare, au fost supraexploatare sau sunt amenințate de supraexploatare; multe zone costiere au fost deteriorate ca urmare a eroziunii și dezvoltării urbane și industriale necontrolate. Prin urmare există un pericol serios de a pierde habitate și peisaje naturale valoroase și în ultima instanță diversitatea biologică și productivitatea ecosistemului Mării Negre.

Dezideratul cu care se confruntă regiunea este asigurarea unui mediu înconjurător sănătos al Mării Negre, în același timp cu restabilirea și dezvoltarea economică. Planul Strategic de Acțiune este o fază a procesului care tinde spre realizarea unei dezvoltări durabile în regiunea Mării Negre. Obiectivele sale generale includ asigurarea unui mediu sănătos pentru populația din regiunea Mării Negre, atât în zone urbane, cât și în cele rurale, obținerea unui ecosistem marin divers din punct de vedere biologic, care să conțină populații naturale variabile și viabile de organisme superioare, inclusiv mamifere marine și sturioni, și care să susțină mijloace de trai rezultate din activități durabile cum ar fi pescuitul, acvacultura și turismul în toate țările Mării Negre.

Acțiunile concertate ale țărilor riverane Mării Negre și asistența comunităților internaționale în identificarea și rezolvarea problemelor se află în plină desfășurare, sub auspiciile prevederilor Convenției pentru Protecția Mării Negre Împotriva Poluării. Acestea au primit un impuls după Declarația Ministerială de la *Odessa (1993)* - care a vizat urgentarea ratificării Convenției și a protocoalelor acesteia de către țările riverane - și după cea de la *Bruxelles (1999)* - care a vizat reducerea poluării în bazinul Mării Negre și îmbunătățirea cooperării dintre statele din această regiune. Obiectivul: realizarea unui statut ecologic pentru Marea Neagră similar cu situația observată în anii '60 - stocuri sporite de pește, ape curate și conservarea frumuseților naturale.

O atenție deosebită se acordă întăririi rolului mecanismelor regionale de cooperare între statele riverane, în frunte cu Comisia de la Istanbul (creată prin convenția din 1992), secretariatul și cele șapte grupuri consultative tematice. Bial se organizează conferințe de cercetare referitoare la mecanismele de aplicare a planului strategic de acțiune. Țările riverane și-au asumat responsabilitatea următoarelor grupului de lucru: Bulgaria (transporturi maritime), Georgia (conservarea diversității biologice), Turcia (poluarea telurică), Ucraina (evaluarea poluării), România (pescuit), Rusia (amenajarea teritoriului și litoralul). Pentru a se asigura Comisiei cea mai bună consultanță posibilă și informații pe problemele cheie pentru implementarea acestui Plan Strategic de Acțiune la Marea Neagră și a Convenției de la București, în baza planului strategic s-au constituit grupuri consultative, având obligația de a răspunde la solicitările de consultanță din partea Comisiei și de a pregăti din proprie inițiativă propuneri care să fie analizate de către Comisie. Grupurile consultative vor lucra în strânsă cooperare cu alți experți, organisme și alte instituții după cum ele sau Comisia consideră necesar. Se încurajează de asemenea implicarea organizațiilor neguvernamentale relevante, mai ales în îmbunătățirea participării publice și a conștientizării în toate zonele focale acoperite de grupuri.

13. Activități în România. Pentru implementarea Planului Strategic de Acțiune pentru Reabilitarea și Protecția Mării Negre Împotriva Poluării, în **România** sunt realizate activități precum:

- Programul de monitoring integrat și evaluare pentru Marea Neagră a fost deja aprobat de

Comisia pentru Protecția Mării Negre Împotriva Poluării. România, prin Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Marină "Grigore Antipa" - Constanța și

Administrația Națională "Apele Române" - Direcția Apelor "Dobrogea-Litoral" dezvoltă un program operațional de monitoring. Datorită acestui program, care se derulează conform prevederilor Directivei Cadru privind Apa, România este integrată în sistemul de monitoring regional la Marea Neagră, furnizând datele și parametrii necesari pentru întocmirea Raportului Anual privind Starea Mediului Mării Negre (realizat de Comisia pentru Protecția Mării Negre Împotriva Poluării).

- Protocolul la Convenția pentru Protecția Mării Negre Împotriva Poluării privind

conservarea biodiversității și a peisajului a fost adoptat în 2002. România a contribuit direct la elaborarea și implementarea documentului, care stabilește direcțiile de acțiune și colaborare între țările riverane.

- Planul Regional de Contingență a fost semnat de România, Bulgaria și Turcia în anul

2003. În România a fost aprobat, prin H.G. nr. 1593/2002, modificat prin H.G. 893/2006, Planul Național de Contingență, componentă a acestui Plan Regional, prin care se stabilește structura și modalitățile de alarmare, comunicare și răspuns în cazul poluărilor marine cu petrol.

14. Sinergia Mării Negre – O nouă inițiativă de cooperare regională.

La data de 17.01.2008, Parlamentul European a aprobat, în cadrul sesiunii plenare, raportul pentru Marea Neagră, după ce, în urmă cu 11 luni (11 aprilie 2007), Comisia Comunității Europene prezentase la Bruxelles, noua inițiativă de cooperare a Uniunii Europene pentru regiunea Mării Negre, în cadrul politicii europene de vecinătate (PEV). Raportul denumit „Sinergia Mării Negre” are ca obiectiv dezvoltarea cooperării, în cadrul regiunii Mării Negre, precum și între această regiune și Uniunea Europeană, punând astfel în aplicare propunerea Comisiei din luna decembrie 2006, privind adăugarea unei dimensiuni regionale la PEV. Împreună cu politicile bilaterale ale Uniunii Europene față de țările din regiune stabilite în PEV, cu procesul de preaderare cu Turcia, precum și cu parteneriatul strategic cu Rusia, „Sinergia Mării Negre” dorește să completeze eforturile realizate de UE pentru promovarea stabilității și a reformelor în țările din jurul Mării Negre.

În ceea ce privește programele sectoriale și inițiativele comunitare privind protecția mediului marin, la ora actuală există numeroase procese regionale, însă punerea lor în aplicare înregistrează întârzieri. Necesitatea rezolvării problemelor legate de mediul marin la nivel regional este recunoscută prin Strategia marină a UE și prin propunerea unei Directive pentru strategia privind mediul marin, adoptată de Comisie în 2005³. În conformitate cu strategia marină a Uniunii Europene, statele membre ale Uniunii Europene trebuie să coopereze, în toate, țările regionale unde UE este riverană, cu toate țările din regiune. În acest scop, statele membre vor fi încurajate să-și desfășoare activitatea, în cadrul convențiilor regionale privind mările, inclusiv Comisia Mării Negre. Potrivit raportului, țările din regiunea Mării Negre trebuie să îmbunătățească aplicarea acordurilor de mediu

---

³ COM (2005) 504 și COM (2005) 505 din 24.10. 2005

multilaterale și să stabilească o cooperare mai strategică, în materie de mediu, în regiune⁴.

15. Concluzii. Adoptarea Convenției privind protecția Mării Negre împotriva poluării se înscrie în contextul mai larg al preocupărilor statelor din zonă, din ultimii ani, de a-și multiplica cooperarea pe multiple planuri: economic, politic, cultural-științific etc., inclusiv prin crearea unor structuri instituționale adecvate.

Deși semnată mai târziu decât celelalte convenții referitoare la protecția mărilor regionale (inclusiv din motive politico-strategice), cea de față reușește să instituie o cooperare interstatală cu caracter permanent și să valorifice o parte din experiența adoptării și aplicării celorlalte documente în materie.

Astfel, statele-părți nu cooperează numai în domeniul de urgență – situațiile critice – dar și în prevenirea și combaterea celor mai diverse forme de poluare a mediului marin. Totodată, se cuvine remarcat caracterul complex și dinamic al ansamblului convențional: cadrul general asigurat de convenție, completat și dezvoltat în mod specific prin protocoalele adiționale, precum și posibilitatea îmbogățirii sale permanente cu reglementări cerute de realitățile concrete.

Sub raportul conținutului, reglementările stabilesc obiective de calitate și cantitate, fixează exigențele pe care factorii de mediu și resursele naturale trebuie să le îndeplinească din punct de vedere ecologic.

Totuși, Convenția diferă de „modelul original“, respectiv Convenția de la Barcelona numai în privința problematicii protecției peștilor și a resurselor vii marine, iar obligațiile generale de control al tuturor surselor de poluare sunt mai limitate, chiar dacă prin protocoale adiționale se stabilesc măsuri împotriva poluării din surse de pe uscat, cu petrol și alte substanțe nocive, în situații de urgență ori prin descărcare.

Atât Convenția amintită, cât și celelalte măsuri legislative și inițiative de cooperare între statele membre, ar trebui să constituie pilonul de mediu pentru viitoarea politică maritimă a Uniunii Europene în cadrul tuturor politicilor relevante.

Statele Membre, cu o regiune marină comună, este necesar să garanteze, că pentru fiecare regiune sau subregiune, se elaborează o singură strategie comună pentru mediul marin, pentru apele aflate sub suveranitatea sau jurisdicția lor. Fiecare stat membru ar fi oportun să elaboreze, pentru apele sale europene, o strategie pentru mediul marin, care să țină cont de specificul propriilor ape, dar care, în același timp, să reflecte perspectiva globală a regiunii marine vizate.

Strategiile pentru mediul marin ar avea nevoie să culmineze cu executarea programelor de măsuri destinate obținerii unei stări ecologice bune. Cu toate acestea, statelor membre nu ar trebui să li se impună să adopte măsuri specifice în cazul în care nu există un risc semnificativ pentru mediul marin, sau în cazul în

---

⁴ COM (2007) 160 din 11.04.2007 – Comunicarea Comisiei către Consiliu și Parlamentul European.

care costurile ar fi disproporționate comparativ cu riscurile pentru mediul marin, cu condiția ca orice decizie de a nu acționa să fie justificată corespunzător.

BIBLIOGRAFIE:

- Dușu Mircea – « Dreptul mediului. Tratat. Abordare integrată », Vol. I, vol. II, Ed. Economică 2008 :
- Mircea Dușu: „Principii și instituții fundamentale de drept comunitar al mediului”, Editura Economică, București 2005;
- Mircea Dușu: „Dreptul internațional al mediului”, Editura Economică, București, 2004;
- Kiss A., Shelton D. : « Traite de droit europeen de l’environnement”. Ed. Frison – Roche, 1995;
- Prieu M.: „Droit de l’environnement”, 4-e edition, Dalloz, 2004;
- „Revista română de drept al mediului”. Asociația Română de Drept al Mediului. Universitatea Ecologică din București;
- Revista „Studii de drept românesc”. Editura Academiei;
- www.europarl.europa.eu
- www.mmediu.ro
- legislația privind mediul (www.indaco.ro)